

ЯКІСНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ВИМОГА ТА УМОВА УСПІШНОГО ПРОЦЕСУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Бурангулов А. В., Геращенко О. С., Залєвська І. І., Удренас Г. І.

В публічному адмініструванні контроль, як засіб забезпечення законності і дисципліни, виступає у якості самостійної функції процесу публічного адміністрування та одного з елементів організації виконання рішень.

В статті підкреслено специфіку контролю, яка проявляється у присутності останнього у будь-якій керованій системі. Визначено, що мета контролю за діяльністю поліції полягає в тому, щоб запобігти та не допустити незаконних дій (бездіяльності) контрольованих суб'єктів, попередити можливі відхилення від основних цілей їх діяльності, встановити, проаналізувати та по можливості усунути умови та причини не правомірної діяльності.

Розкрито значення контролю в соціальному управлінні, адже він служить важливою функцією публічного адміністрування, в специфічній сфері діяльності, пов'язаній із забезпеченням публічного порядку та безпеки та виступає в якості закономірного й невід'ємного атрибуту державної влади.

Контроль за діяльністю поліції є законна діяльність системи компетентних органів та їх представників щодо стримування протиправних відхилень в процесі реалізації положень нормативних правових актів поліцейськими.

Діяльність Національної поліції України за високими демократичними стандартами держав із розвинутою системою ліберальних демократій є однією з найважливіших вимог та умов успішного процесу євроінтеграції України. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», до завдань поліції належать: забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, запобігання правопорушенням та ряд інших. Отже, поліцейських наділено відповідними повноваженнями для виконання поставлених перед поліцією завдань: застосовування заходів примусу до правопорушників, наприклад- спеціальних засобів та вогнепальної зброї тощо. Такий обсяг специфічних повноважень вимагає налагодження ефективного інструменту контролю щодо діяльності поліції.

© Бурангулов А. В., Геращенко О. С., Залєвська І. І., Удренас Г. І., 2023

У той же час, що до основних завдань щодо контролю за діяльністю органів Національної поліції відносяться: забезпечення неухильного виконання законодавчих та підзаконних правових актів; своєчасного та якісного виконання управлінських рішень; підвищення загального рівня організаційної та оперативно-службової діяльності; своєчасне попередження, виявлення й усунення недоліків в роботі; вивчення та запровадження позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду; покращення дисципліни та відповідальності працівників поліції; професійне управління поліцейськими кадрами.

Ключові слова: контроль, мета контролю, завдання контролю, Національна поліція України, діяльність поліції.

Buranhulov A. V., Herashchenko O. S., Zalievska I. I., Udrenas H. I. Quality control over the activities of the National police of Ukraine as a requirement and condition for the successful european integration process of Ukraine

In public administration, control, as a means of ensuring legality and discipline, acts as an independent function of the process of public administration and one of the elements of the organization of decision implementation.

The article emphasizes the specificity of control, which is manifested in the presence of the latter in any managed system. It was determined that the purpose of monitoring police activities is to prevent and prevent illegal actions (inaction) of controlled subjects, to prevent possible deviations from the main goals of their activities, to establish, analyze and, if possible, eliminate the conditions and causes of illegal activities.

Control is a check of any activity, the compliance of the object under control with the established requirements, its compliance with the rules of conduct established in regulatory legal acts.

The meaning of control in social management is revealed, because it serves as an important function of public administration, in a specific field of activity related to ensuring public order and security, and acts as a natural and integral attribute of state power.

Control over police activities is a legal activity of the system of competent authorities and their representatives to prevent illegal deviations in the process of implementation of the provisions of normative legal acts by the police.

The activity of the National Police of Ukraine in accordance with the high democratic standards of states with a developed system of liberal democracies is one of the most important requirements and conditions for the successful process of European integration of Ukraine. According to the Law of Ukraine "On the National Police", the tasks of the police include: ensuring public safety and order, protection of human rights and freedoms, interests of society and the state, prevention of offenses and a number of others. Therefore, police officers are given the appropriate powers to perform the tasks assigned to the police: applying coercive measures to offenders, for example, special means and firearms, etc. Such a volume of specific powers requires the establishment of an effective control tool over police activities.

At the same time, the main tasks of monitoring the activities of the National Police bodies include: ensuring the strict implementation of legislative and by-law legal acts; timely and high-quality implementation of management decisions; increasing the general level of organizational and operational-service activity; timely warning, detection and elimination of deficiencies in work; study and implementation of positive domestic and foreign experience; improvement of discipline and responsibility of police officers; professional management of police personnel.

Reforming the law enforcement system aims to create a fundamentally new model of police for Ukrainian society: with new principles of personnel formation, new principles of organization of management of units and services, modern standards of partnership with the public, improved approaches to monitoring the activities of police units.

Key words: *control, purpose of control, task of control, National Police of Ukraine, police activities.*

Постановка проблеми та її актуальність. Протягом останніх років процеси державотворення в Україні значно прискорилися. Активна участь держави у процесах європейської інтеграції обумовлює пошук нових, більш ефективних форм і методів реалізації державної політики у всіх сферах суспільного життя і публічного адміністрування.

Сфера протидії злочинності, без перебільшення, є однією із першочергових і пріоритетних. Реформування правоохоронної системи має на меті створення поліції принципово нового для українського суспільства зразку: з новими принципами формування особового складу, новими засадами організації керування підрозділами та

службами, сучасними стандартами партнерства з громадськістю, удосконаленими підходами здійснення контролю за діяльністю поліцейських підрозділів.

З урахуванням збройної агресії та воєнних дій в Україні, надання додаткових повноважень державним збройним формуванням та правоохоронним органам, здійснення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України залишається одним із пріоритетних завдань.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі адміністративного законодавства, практики його реалізації, а також наукових публікацій у галузі теорії публічного адміністрування сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення інституту контролю за діяльністю Національної поліції.

Виклад основного матеріалу. Історично склалося так, що практика здійснення контролю за діяльністю поліції є досить різномірною і пережила тривалу еволюцію (від контрольної діяльності омбудсману у Швеції у XVII ст. і до спеціалізованого контролю за поліцією незалежних засобів масової інформації в США і Канаді сьогодні) [1, 199].

Досвід діяльності поліцейських служб розвинених демократичних держав останніх років доводить, що дієвий контроль за діяльністю поліцейських є важливою запорукою недопущення зловживання ними владою і забезпечення законності в лавах самої поліції [2, с.43].

Національна поліція є відносно новою інституцією в Україні, якщо порівнювати з державами сталої демократії, де подібні інституції формувались і розвивались протягом десятиліть або навіть століть. Водночас інститут контролю за діяльністю правоохоронних органів потребує подальшого вивчення для покращення адміністративно-правового врегулювання його діяльності, відштовхуючись від його унікальної важливості, оскільки він сприяє підвищенню рівня довіри до поліції [3, с. 171].

Питання контролю в публічному адмініструванні виступали предметом наукових досліджень у наукових працях В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяка, С.Г. Брателя, В.В. Богуцького, В.М. Гаращука, Є. І. Григоренко, В.А. Дерія, М.І. Карпи, М.В. Корнієнка, В.С. Проніної, М.С. Студенікіної, О.М. Шевченка, О.С. Юніна, Х.П. Ярмачі та ін. У той же час, у роботах вищевказаних авторів питання контролю за діяльністю Національної поліції висвітлювались лише

побіжно, що й обумовлює вибір вказаної теми дослідження.

У довідковій літературі термін «контроль» визначається як: а) перевірка відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам; б) перевірка, облік діяльності; в) установа чи організація, що здійснює нагляд [4, с. 569].

У юридичній енциклопедії під поняттям «контроль» розуміється перевірку дотримання законів, рішень тощо, підкреслюється, що контроль є однією з найважливіших функцій державного управління [5]

Поняття контроль Шевченко О.М. розглядає, як сукупність низки послідовних дій, що являють собою облік, перевірку звітності, рахунків, а також нагляд з метою перевірки місця де здійснюється процес контролю [6, с. 64].

У тлумачному словнику сучасної української мови поняття «контроль» розкривається через його характерні ознаки: перевірка відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам, серед яких наводиться документальний контроль тощо (на основі вивчення документів); перевірка, облік діяльності кого- або чого-небудь, нагляд за кимось або чимось; установа або організація, яка займається наглядом за певною сферою [7].

Аналіз наведених визначень дає можливість стверджувати, що контроль- це перевірка будь-якої діяльності, відповідності підконтрольного об'єкта встановленим вимогам, дотримання ним правил поведінки, закріплених в нормативно-правових актах.

Переходячи до аналізу контролю за діяльністю Національної поліції України слід погодитись з думкою Денисюка С.Ф., що «стартові умови» для запровадження суспільного моніторингу влади в державі були не найкращими. Науковець пояснює це значним впливом рудиментів радянського стереотипу мислення значної частини населення, яке скептично ставиться до результативності такого контролю, відсутністю режиму конструктивної взаємодії держави і суспільства, консервативністю законодавства щодо діяльності поліції України. Вказані фактори у поєднанні з корупцією і значними проблемами розвитку економічної системи призвели до низької оцінки ефективності діяльності поліції і стали складовою загальної кризи довіри суспільства до всіх інститутів влади [8, с. 132].

В.М. Селіванов вказує, що важливою характерною рисою контролю є те, що він має здійснюватись лише на підставі норм права. У правовій державі суспільство має контролювати правоохо-

ронні органи виключно на правовій основі, що створить передумови як до обмеження, так і до самообмеження державних імперативних адміністративно-командних прагнень [9, с. 254]. Саме зв'язаність правом контролерів являє собою регламентуючий елемент контролю за Національною поліцією України.

Мета контролю - досягти бажаного результату у діяльності контрольованого суб'єкта. В правовій науці меті контролю приділено значну увагу, так О.Ф. Андрійко мету контролю визначає як виявлення результатів впливу суб'єктів на об'єкт, допущених відхилень від прийнятих вимог, діючих принципів організації і регулювання, причин цих відхилень, а також визначення шляхів подолання наявних перешкод для ефективного функціонування всієї системи [12, с. 89].

На думку О.В. Баклана, мета контролю полягає у виявленні фактичного стану справ у будь-якому процесі, зіставленні відповідності цього стану окресленим цілям, і в разі необхідності застосуванні коригуючих заходів із приведення підконтрольного об'єкта до належного стану [13, с. 7].

Плішкін В.М. метою контролю пропонує вважати виявлення фактичного стану справ в органах, що перевіряються, аналіз і оцінка їхнього функціонування та подання практичної допомоги в усуненні виявлених помилок [14, с. 557].

Для чіткого визначення мети контролю за діяльністю Національної поліції України необхідно враховувати низку завдань які покладаються на цей правоохоронний орган. Покладов О.В. до завдань контролю за діяльністю поліції пропонує віднести: 1) отримання точної і повної інформації щодо діяльності поліції; 2)сприяння підвищенню ефективності роботи поліції; 3) поширення серед громадськості соціального значущої функції поліції; 4) підтримання іміджу поліцейської діяльності та престижу роботи поліцейського; 5) забезпечення прозорого відбору кадрів для поліції, їх переміщення та іншого просування по службі; 6) підвищення рівня законності забезпечення прав і свобод громадян у діяльності поліції; 7) покращення умов та порядку надання адміністративних послуг органами поліції.

З огляду на вищезазначене та з урахуванням завдань, які покладаються на органи Національної поліції України, можна визначити, що мета контролю за діяльністю поліції полягає в тому, щоб запобігти та не допустити незаконних дій (бездіяльності) контрольованих суб'єктів, попередити можливі відхилення від основних цілей їх діяльності, встановити, проаналізувати та по мож-

ливості усунути умови та причини не правомірної діяльності.

Наприклад, Л.В.Грицаєнко виокремлює наступні ознаки контрольної діяльності: 1) контроль проводиться широким колом суб'єктів, нагляд же здійснює єдиний державний орган - прокуратура; 2) контролюючий орган має право втручатися в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта (іноді підмінюючи собою керівний орган цього об'єкта) і самостійно притягувати правопорушників до юридичної відповідальності, тоді як прокуратуру позбавлено таких можливостей [10, с. 258]; 3) контролюючі органи можуть перевіряти не лише законність, а й доцільність; мета прокурорського нагляду- слідкувати за дотриманням законності; 4) нагляд прокуратури стосується практично всіх сфер суспільних відносин (економічних, політичних, соціальних), натомість органи контролю спеціалізуються у конкретно визначених сферах суспільних відносин; 5) до предмета нагляду входить діяльність самих контролюючих органів, водночас протилежне виключається законом [11, с. 36-37].

Аналіз ознак контролюючої діяльності дає можливість не погодитись з деякими з них, наприклад, під час здійснення громадського контролю, контролюючий орган не має право втручатися в діяльність підконтрольного об'єкта- поліції і самостійно притягувати правопорушників- працівників поліції до відповідальності, як і органи прокуратури. У зв'язку з чим пропонуємо називати не громадський контроль за діяльністю поліції, а громадський нагляд за діяльністю поліції.

Повноваження контролюючих органів виражаються в праві давати підконтрольним об'єктам обов'язкові для виконання вказівки про усунення виявлених недоліків, ставити перед компетентними інстанціями питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у виявлених порушеннях, безпосередньо застосовувати в необхідних випадках заходи державного примусу.

Аналізуючи контроль за діяльністю поліції України визначемо, що він являє собою законну діяльність системи компетентних органів та їх представників щодо стримування протиправних відхилень в процесі реалізації положень нормативних правових актів поліцейськими.

Повноваження контролюючих органів виражаються в праві давати підконтрольним об'єктам обов'язкові для виконання вказівки про усунення виявлених недоліків, ставити перед компетентними інстанціями питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у виявлених порушен-

нях, безпосередньо застосовувати в необхідних випадках заходи державного примусу.

Висновки. Головними напрямками розвитку України в XXI столітті є подальша демократизація суспільства та входження нашої держави до Європейського Союзу. Зазначене у свою чергу вимагає кардинального й невідкладного оновлення сучасної правової системи. Європейський вектор розвитку України вимагає реформування державних органів, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції.

Контроль за діяльністю поліції України являє собою законну діяльність системи компетентних органів та їх представників щодо стримування протиправних відхилень в процесі реалізації положень нормативних правових актів поліцейськими.

Повноваження контролюючих органів виражаються в праві давати підконтрольним суб'єктам обов'язкові для виконання вказівки щодо усунення виявлених недоліків, ставити перед компетентними інстанціями питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у виявлених порушеннях, безпосередньо застосовувати в необхідних випадках заходи державного примусу.

Мета контролю за діяльністю поліції полягає в тому, щоб запобігти та не допустити незаконних дій (бездіяльності) контрольованих суб'єктів, попередити можливі відхилення від основних цілей їх діяльності, встановити, проаналізувати та по можливості усунути умови та причини не правомірної діяльності.

Контроль є реакцією громадськості на результати діяльності правоохоронних органів, свідченням підвищення зрілості суспільства, поглибленого усвідомлення демократичних цінностей широкими верствами населення. Позитивний ефект від цього у XXI ст. очевидний, адже контроль стимулює демократичні перетворення і є гарантією належного функціонування органів Національної поліції України.

Література

1. Григоренко Є.І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики: монографія Х.: «Право», 2010. 280 с.
2. Передерій О.С., Кулачок-Тітова Л.В. Організаційно-правові форми здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. Випуск 22. 2016. С. 43-46.

3. Юнін О.С. Адміністративно-правові основи громадського контролю за діяльністю Національної поліції України *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. № 47 Т.1. С. 171-174.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

5. Андрійко О.Ф. Контроль. Юридична енциклопедія : у 6-ти т. / гол. редкол.Ю. Шемшученко. Київ: Укр. енцикл., 1998. URL: <https://leksika.com.ua/10530412/legal/kontrol>

6. Шевченко О.М. Процес контролю в державному управлінні: теоретико-методологічний аспект. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №4(59). С. 63-70.

7. Контроль. Тлумачний словник української мови E-slovník. URL: <https://eslovník.com/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C>

8. Денисюк С.Ф. Громадський контроль за діяльністю органів національної поліції: сучасний стан та перспективи розвитку *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 3. Т.1. С. 131-134.

9. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: монографія. К.: Ін Юре, 2002. 724 с.

10. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй.

11. Х.: Право, 2010. 624 с.

12. Грицаєнко Л.В. Державний контроль і прокурорський нагляд: сутність та співвідношення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 34-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaru_2012_2_8

13. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні : організаційно - правові засади / НАН України,

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К.: Наукова думка, 2004. 304 с.

14. Баклан О.В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці : навчальний посібник К.: Поліпром, 2003. 168 с.

15. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / за ред. Ю.Ф. Кравченка. К.: НАВС України, 1999. 702 с.

Бурангулов А. В.,

orcid.org/0000-0002-8554-9435

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ

Геращенко О. С.,

orcid.org/0000-0002-8552-0878

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ

Залєвська І. І.,

orcid.org/0000-0002-9764-1837

кандидат політичних наук,

викладач кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ

Удренас Г. І.,

orcid.org/0000-0002-5654-9209

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ